

о. Мирон Бендик, ректор Семінарії



Пізнання власної традиції є завданням українського християнства. Адже їй, нашій традиції, більше тисячі років. Не секрет, що впродовж історії окремі елементи київської традиції були витіснені впливами інших традицій, зокрема, латинської і московської. Це не означає, що останні чимось кращі чи гірші за нашу. При всій повазі до них нам ідеться про власну традицію, яку ми маємо і якій потрібно повернути належне місце в утвердженні нашої духовної і культурної ідентичності. Важливою складовою частиною буття Христової Церкви було й залишається служіння апостола Петра. Цього не заперечує жодна церковна традиція. Роль і місце Петрового служіння, його примату нині інтенсивно обговорюються учасниками православно-католицького екуменічного діалогу. Погляди учасників діалогу на примат можуть діаметрально відрізнятись, проте діалог триває.

Київське християнство розпочинало свій історичний шлях у добу сопричастя Церков Заходу і Сходу в Христовій Церкві, коли примат Петра служив сопричастю помісних Церков. Розкол між Римською і Царгородською Церквами, започаткований 1054 року, спотворив богослов'я сопричастя Церков, а в його контексті й богослов'я примату. Кожна з Церков звузила розуміння Вселенської Церкви виключно до себе. Відповідно, служінню своїх патріархів надали вони понадпатріаршого адміністративного статусу, а вселенське служіння Петра у вірі й таїнствах, по суті, загубилося на тлі греко-римських суперечок про повну і виключну владу над Церквою. Римська Церква заявила іншим Церквам, що «на підставі примату Петра» вони мають підпорядкуватися Римській, а інші Церкви, відповідно, стали заперечувати проти такого розуміння примату. У Київській Церкві, звичайно ж, знали про полеміку між Римською і Царгородською Церквами, проте джерело полеміки вбачали у відсутності доброї волі до порозуміння (див. Артикул I Берестейської унії) і аж до XVII століття в латинсько-візантійські дискусії не брали участі. Неучасть у полеміці не означала, однак, відсутності позиції. Аналізуючи документи XV-XVII століть, ми пізнаємо цю позицію. Вона солідно обґрунтована, спирається на біблійно-богословські джерела. Це справді київський погляд на примат апостола Петра.

Документами, про які йдеться, є «Епістолія» духовної та політичної еліти Великого князівства Литовського і Руського до папи Сикста III від 14.03.1476 року, Лист-сопричастя київського митрополита Йосипа до папи Олександра від 20.08.1500 року і «Думки одного шляхтича грецької віри» від 1644 року.

Згідно з еклезіологією цих документів, Христова Церква є втіленням задуму Отця, Христовим Тілом, члени якого – Святі Божі Церкви – все більше з'єднуються в єдину Церкву первородних, тобто спадкоємців Божого Царства. У Церкві є служіння Петрове – фундаментальна її підвалина. У вселенському служінні Петра Сам Отець небесний благословить «і добрих, і злих» дощем благодаті спасіння. Син Божий (великий Ум) світлом премудрості просвічує Петра (Папу Римського). Силою цього просвічення папа – «велике сонце правди», церковне всесвiate світло, всевітній світильник, Христовий вікарій, якого Сам Христос обирає і садить на престолі великого Риму – троні верховних апостолів Петра і Павла. Христос – Отча Премудрість – посилає папі Святого Духа – Подателя харизми пастирства. Від Святого Духа папа, подібно до серафимів, розпалюється вогнем божественної любові і, подібно до херувимів, приносить трисвяту пісню «за всіх і за все». На цій любові засновується служіння папи, котрий видимо виявляє невидиму ангельську любов. Біблійним прообразом евхаристійного служіння папи є Мелхиседек у принесенні ним чистої і безкровної жертви, а архиерейського святительства – Арон як «перший та ізрядний архиерей».

Зі святительським служінням папи поєднані служіння отцівське і пастирське. Як ікона Отця у Пресвятій Трійці, папа є Отцем отців Церкви, зібраних на Вселенському Соборі, і «верховним праотцем православних патріархів». Вони пов'язані з папою, як чотири райські ріки з єдиним джерелом. Папа між патріархами – як верховний Петро між апостолами. Серед них він є «великоначальний патріарх» («начальний» - від «начало, архе» - Отець). Папа є також іконою вочлененого Сина Божого – Доброго Пастиря. Тому він – начальний Пастир пастирів, якому довірені ключі Царства Божого і який постійно турбується про добрий стан Вселенської Церкви. Як ікона Святого Духа, папа з'єднує Вселенську Церкву в сопричастя Церков, виражене в літургійному поминанні його імені.

Таким постає служіння Петрове в київській традиції, означеній згаданими вище трьома документами, які, хоча й походять із різних століть, проте органічно з'єднані між собою. «Епістоля» 1476 року не є якимось винятковим чи нетиповим для київської традиції документом. Таке ж саме розуміння Петрового служіння, до того ж окресленого на Флорентійському (за київською традицією «VIII Вселенському») Соборі, виражене в листі про сопричастя, висланому 1500 року митрополитом Київським Йосипом до «голови патріархів» папи Олександра з нагоди обрання Йосипа на митрополита. Виражаючи в листі сопричасну єдність із папою, митрополит сподівається, що його приклад спонукає до наслідування тих, котрі від сопричастя з Петром відчужилися. Продовжує цю ж традицію вже згадуваний документ від 1644 року. Його автор, митрополит Петро Могила, визнає, що як апостол Петро був першим серед апостолів, так і його наступники, єпископи Риму, завжди мали в одній вселенській апостольській Церкві першість (примат) найвищого намісника Христа й архипастиря. Цей примат має визнавати й Київська Церква, до того ж це визнання примату водночас зовсім не означає підпорядкування Київської Церкви Церкві Римській.

Повернення Церков свято-Володимирового Хрещення до спільної київської традиції мало б охопити і повернення до київського розуміння примату Петра. Це розуміння є великим шансом для припинення міжконфесійної полеміки, джерела якої знаходяться в Церквах інших традицій. Київська еклезіологія примату Петра сформувалася вже в XV столітті. Її представники завжди посилалися на еклезіологію Флорентійського Собору. Натомість екуменічний потенціал київської традиції примату далеко не вичерпаний і може

видатною мірою прислужитися «українському екуменізмові».